

Krajněpravicové politické strany v zemích V4: historie a současnost

Josef Smolík¹

Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita, Brno

Right-Wing Political Parties in V4 Countries: History and Present. This study aims to present the historical patterns for the contemporary extreme right and describe the current right-wing political parties in selected countries of Central Europe. For the purpose of this description states of the Visegrad Group (V4 hereafter), i.e. the Czech Republic, Slovakia, Poland and Hungary were selected. At the beginning, some basic terms will be defined, then the historical patterns for the current extreme right will be described and finally a description of particular political parties, interest groups and unregistered organizations, which can be assigned to the extreme right in the above described countries will be provided. Of these structures the most important are political parties because they - among other functions - recruit political staff. The analysis focuses primarily on parliamentary and non-parliamentary political parties and movements. Obvious are also some limitations of this text, which arise from the fact that the topic is quite extensive and the particular formations described here show a substantial dynamics. Text discusses especially political parties, which regularly take part in elections to national parliaments. The main aim of this study is to analyze influences of historical patterns of far-right in the countries of V4 and determine specific topics for contemporary far-right.

Sociológia 2013, Vol. 45 (No. 4: 385-410)

Key words: *right-wing political parties; fascism; nationalism; xenophobia*

Úvod

Téma krajní pravice v regionu střední Evropy se stalo od 90. let 20. století předmětem intenzivního mediálního, společenskovedního (politologického, sociologického, psychologického, pedagogického, historického ad.), ale i politického zájmu. Politický zájem se projevil mj. tím, že jednotlivé vlády zemí V4 do bezpečnostní problematiky zahrnuly jednotlivé strategie jak proti terorismu, tak i proti politickému extremismu (srov. Mareš 2010: 39). Jednotlivé bezpečnostní a sociologické výzkumy dokumentují nejenom vývoj nových trendů a konceptů v prostředí krajní pravice (antiislamismus, anti-ciganismus, hardbass, Casa Pound atp.), ale také kritické ladění části současné dospívající mládeže², která v mnoha případech směřuje do radikálních politických proudů, případně se stává významnou součástí jejich elektorátu (blíže viz Mareš a kol. 2011, Holas 2012).

Tato studie si klade za cíl představit historické vzory pro současnou krajní pravici, ale i popsat současné krajněpravicové politické subjekty ve

¹ Korešpondencia: PhDr. Josef Smolík, Ph.D., Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita, Joštova 10, 602 00 Brno, Česká republika. E-mail: josef@mail.muni.cz

² Alarmující jsou především negativní postoje české mládeže ve vztahu k bezdomovcům, Romům a policistům. Na druhé straně každý dvanáctý dospívající sympatizuje s Dělnickou stranou, dnes již Dělnickou stranou sociální spravedlnosti (blíže viz Holas 2012: 103-104).

vybraných zemích střední Evropy. Pro účel této deskripce a následné analýzy byly zvoleny státy tzv. Visegrádské skupiny³ (dále jen V4), tj. Česká republika (dále jen ČR), Slovensko, Polsko a Maďarsko. Úvodem textu budou vymezeny některé základní termíny, dále budou popsány historické vzory pro současnou krajní pravici a následně budou popsány jednotlivé politické strany, zájmové skupiny či neregistrované organizace, které je možno přiřadit ve výše popisovaných zemích ke krajní pravici. Z těchto struktur jsou nejvýznamnější politické strany, protože – vedle jiných funkcí – rekrutují politický personál (viz Mareš 2003). I proto se analýza v první řadě zaměří především na parlamentní i neparlamentní politické strany a hnutí. Zřejmě jsou také určité limity tohoto textu, které vyplývají z toho, že téma je značně obsáhlé a jednotlivá zde popsaná uskupení vykazují značnou dynamiku, která se projevuje nejrůznějšími secesemi jednotlivých stranických křídel či stran, ale i jejich slučováním či vytvářením volebních koalic (srov. Rataj 2006: 175). *Hlavním cílem této studie je analyzovat historické kořeny současné krajní pravice a identifikovat nová témata charakteristická pro současnou krajní pravici v zemích V4.*

Základní pojmy a souvislosti

Jak je patrné z hlediska výběru jednotlivých států náležících do V4, jedná se především o geograficky ohraničený prostor střední Evropy, který v mnoha případech má podobné historické kořeny a zkušenosti (např. v období 1918 – 1939 či ve vývoji v rámci komunistického bloku po II. světové válce). I z tohoto důvodu je zajímavý popis mobilizačních témat a historicky podmíněných souvislostí jednotlivých krajněpravicových politických subjektů tohoto regionu. Střední Evropa po roce 1989 procházela složitými procesy politické a ekonomické transformace společně s konsolidací demokracie. Krajněpravicový politický proud tak mohl čerpat z určité frustrace obyvatel střední Evropy, což se projevilo mnohdy v nárůstu populismu či nacionálního šovinismu, případně docházelo k obnovování určitých historických reminiscencí z vývoje před rokem 1945. Je skutečností, že současná krajní politická uskupení často navazují na dlouhou historickou tradici podobně orientovaných subjektů z 20. až 40. let 20. století. Samozřejmě, že tyto „nové“⁴ krajněpravicové politické organizace buď na své předchůdce navazují nepřímou, či do původní ideologie vnášejí nová témata (např. kritiku islamismu, kritiku

---

³ Visegrádská skupina byla založena v únoru 1991, kde představitelé Maďarska, Polska a Československa podepsali deklaraci o spolupráci těchto zemí v prostoru střední Evropy a následných integračních procesech. Po rozpadu Československa se tato spolupráce definovala jako V4.

⁴ Například Ignazi (2010) rozlišuje tradiční a post-industriální krajní pravici.

a nesnáze multikulturalismu⁵, globalizace, kapitalismu, případně kritizují USA či stát Izrael). Tato nová témata svým způsobem současnou krajní pravici vzdalují od fašistické a nacistické ideologie, resp. lze konstatovat, že dnešní krajní pravice je tematicky mnohem složitější a diferencovanější než krajní pravice „historická“. Právě nová témata často zapřičiňují skutečnost, že současnou krajní pravici lze jen obtížně označit za fašistickou či nacistickou. I proto je přijatelné používat kategorii krajní pravice, v případě politických stran termín krajněpravivová stranicko-politická rodina (blíže srov. Mareš 2003; Bustikova, Kitschelt 2009; Charvát 2007; Kupka, Laryš, Smolík 2009).

Definice stranické rodiny krajní pravice představuje komplikovanou záležitost. Přestože existuje dostatek literatury zabývající se touto problematikou, autoři se velmi často v různých aspektech rozcházejí a neexistuje žádné obecně akceptované vymezení tohoto politického tábora. Největší překážku v nalezení všeobecně uznávané definice tohoto fenoménu lze spatřovat v samotné povaze krajní pravice, která je velmi různorodá a zahrnuje jak radikálněpravivové strany účastnící se vlády, tak i extremistické organizace, zájmové skupiny, subkultury i teroristické organizace, z nichž některé násilně – často i teroristickými činy či strategií „ovládnutí ulic“ – bojují proti etablovanému pořádku. Je tedy nutné si uvědomit, že krajní pravice není homogenním útvarem a přestože vykazuje určité společné vlastnosti a styl působení, je možno ji rozdělit do několika podkategorií (srov. Dočekalová 2007; Smolík 2012).

I při popisu této problematiky se dříve, či později objeví obtížnost konceptualizace a nejasné terminologie, která se dotýká termínu *krajní pravice*, resp. krajněpravivová politická strana. Používáním termínu krajní pravice se však lze vyhnout komplikovaným (a často pregnantně nedefinovaným) kategoriím, jako jsou např. extrémněpravivová, pravivověpopulistická, neofašistická, neonacistická, ultrapravivová, protipřistěhovalecká, rasistická, xenofobní (politická strana) atp., které jsou často zcela promiskuitně užívány, aniž by je bylo možno považovat za synonyma (srov. Ignazi 2010; Dočekalová 2007; Mareš 2003; Smolík 2012).

V současnosti nejpřijatelnější je termín *krajní pravice* (a analogicky *krajní levice*)⁶, který je vhodnější ke konceptualizaci nebo operacionalizaci této –

⁵ Kritika multikulturalismu a islamismu je často spojována s problematikou integrace menšin, resp. je upozorňováno na nekompatibilitu jednotlivých kultur (srov. Lovisek 2011; Sarrazin 2011).

⁶ Bobbio (2003: 65) upozorňuje na skutečnost, že dyáda pravice–levice získala natolik výsadní postavení, že se jí přes veškerý odpor běžně užívá i dnes, neznamená to, že vylučuje existenci jiných prostorových metafor s užším prostorovým rozšířením, které mohou mít svůj význam za jistých zvláštních okolností (např. dyáda výše–níže). Podle Bobbia (2003) se levice domnívá, 1) že přirozené rozdíly mezi lidmi jsou ve srovnání s tím, co mají lidé společného, menší; 2) že většina odlišností je sociálního charakteru, a tím pádem je lze odstranit; 3) že jen málo odlišností (za předpokladu, že vůbec existují) má pozitivní dopad; a konečně 4) že historie prokáže, že platnost většiny z nich je pomíjivá. Pravice na druhou stranu stojí za myšlenkou, 1) že přirozené rozdíly mezi lidmi mají větší váhu než to, co je spojuje; 2) že většinu odlišností nelze změnit; 3) že mají pro společnost svůj význam; a 4) že nespějí k žádnému cíli, nemají směr. Bobbio také tvrdí, že „pravice a levice jsou

poměrně dynamické a komplikované – problematiky (k tomu srov. Bartoš 2011). Lze vycházet především z toho, že se při deskripci krajní pravice v případě politických stran jedná o ustálenou politologickou kategorii, tj. o ustálenou stranicko-politickou rodinu (někdy se hovoří o „duchovní rodině“ nebo „krystalizačním bodu“ v rámci výzkumu politických stran a stranických systémů) (srov. Beyme 1985: 125-130; Fiala, Strmiska 2009: 82).

Termín krajní pravice⁷ zahrnuje souhrnné označení skupin, sahajících od ultrakonzervativního nacionalismu přes pravicový populismus až k neofašismu a neonacismu. Jednotlivá krajněpravicová uskupení se od sebe často navzájem distancují, přinejmenším na veřejnosti. To se týká zejména neonacistů, kteří jsou obecně velmi obtížně přijatelní i v rámci celého krajněpravicového spektra (Charvát 2007: 18).

Vyjdeme-li z rozlišení Rataje (2006), lze konstatovat, že středoevropská krajní pravice se v uplynulých letech vyvíjela ve třech zcela zřetelných proudech, přičemž i mezi jednotlivými proudy lze zaznamenat vysokou míru fluktuace jednotlivých osob či uskupení. Zmiňované tři proudy lze definovat jako: a) *integrálně národní proud*; b) *integrálně katolický proud*; c) *neonacistický proud* (reprezentovaný volnou sítí Národní odpor, která existuje např. v ČR i SR) (srov. Rataj 2006).

Pro vymezení krajněpravicové rodiny se svou podstatou asi za nejvhodnější dá označit minimalistický přístup Case Muddeho, který nabízí základní ideově-politický rámec pro tuto rodinu. Podle Muddeho (2000) tvoří společný ideologický základ krajní pravice nacionalismus⁸, xenofobie, víra v zákon a pořádek, což musí zaručovat stát, který má být v tomto ohledu aktivní a tvrdý. Dále program šovinistického sociálního zabezpečení, tj. stát by měl rovněž garantovat, že sociální politika bude fungovat k prospěchu „vlastních lidí“ a vlastního národa (nikoli „cizích“) (Mudde 2000; srov. Kopeček 2007).

Mareš (2003) s přihlédnutím na středoevropský prostor označuje za krajněpravicové ty formace, které kladou zvýšený důraz na: „národní zájmy“; ochranu „původního“ obyvatelstva před negativním dopadem imigrace (kriminalita, terorismus, kulturní dezintegrace) z jiných kulturních prostorů; nesouhlas se zneužíváním výhod, které poskytuje jejich „vlastní“ sociální stát; striktní kriminální a donucovací politika; nesouhlas se současnou supraregionální integrací, kterou krajní pravice považuje za „levičácký“ nebo „pseudo-humanistický“ projekt. V prostoru střední Evropy můžeme nalézt několik

---

termíny antitetické a z hlediska hodnotícího významu je pozitivní konotace jednoho nutně negativní konotací druhého“ (Bobbio 2003: 67).

⁷ Synonymem pro krajní pravici, jak jej vnímáme, je pojem ultrapravice.

⁸ Nacionalismus je sice ideologickým základem pro krajní pravici, nicméně je třeba konstatovat, že nacionalismus je často spojován i s jinými ideologickými proudy, například i krajnělevicovými.

podtypů krajní pravice, která vychází v první řadě z historického vývoje. Současná krajní pravice má své kořeny mnohdy již na přelomu 19. a 20. století.

Historická krajní pravice v dnešních zemích V4

V první polovině 20. století se pravý okraj politického spektra asi nejvíce pojil s fašismem. Jeho ideologické základy však byly značně vágní a často eklekticky kombinovaly myšlenky jiných ideologií či doktrín (především socialismu, nacionalismu, nacionálního šovinismu, konzervatismu atp.). Autoři analyzující fašismus se nicméně shodují na několika obecných rysech, které jsou příznačné pro obě hlavní větve fašismu – italskou a německou (srov. Koop 2012).⁹ Byla pro ně typická negace racionalismu, pokroku, svobody a rovnosti a obecně všeho spojeného „s rokem 1789“. Výjimku představoval politický aktivismus, který se naopak stal pro fašismus důležitý (Hloušek, Kopeček 2010; k tomu srov. Ignazi 2010: 20-22).

Tento nový aktivistický styl se v moderní době projevuje různě, ale v jeho specificky fašistické podobě ho můžeme definovat jako styl, který za nejvyšší dobro pro člověka považuje život nekonečného sebeobětování, prožitý v totální a militantní oddanosti národnímu státu¹⁰, jež ho absorbuje, odsouvá stranou každý jiný předmět lidských citů a vyžaduje bezpodmínečnou oddanost fašistickému „vůdci“, jehož libovolné osobní rozhodnutí je konečným a určujícím ukazatelem dobrého a špatného v každé sféře národního života (O'Sullivan 2002: 38, srov. Koop 2012).

Dále bylo fašismu vlastní odmítání kapitalismu, liberalismu, komunismu, demokracie a parlamentního systému, a vyzvedávání národa a boje jako základního hybatele dějin. Neopominutelný význam pro něj rovněž mělo uplatňování vůdcovského principu a kultu vůdce, heroismus a korporativismus fungující uvnitř organické společnosti. Organická společnost má být z pohledu fašistů duchovně sjednocená a etnocentrická a její režim má být založený na (fašistickém) hnutí (Hloušek, Kopeček 2010: 209).

O'Sullivan (2002) za základní principy fašistického světového názoru řadí pět myšlenek smíchaných do jednoho intelektuálního chaosu. První, dodnes spornou myšlenkou je, že fašistické pojetí korporativního¹¹ státu tvoří „třetí

---

⁹ Z volebních a stranických údajů vyplývá, že je až neuvěřitelné, že němečtí a italscí fašisté dosáhli tak pevné kontroly nad politickými systémy svých zemí v tak krátké době. Italští fašisté měli v roce 1921 pouze 0,5 % hlasů a 320 000 členů. V roce 1927 měla strana jen 1 milion členů. V Německu nacionální socialisté začínali v květnu 1924 s 6,5 % hlasů, v prosinci 1924 spadli na 3 %, na 2,6 % v roce 1928 a v roce 1930 měli pouze 18,3 %. V červenci 1937 měli však již 37 % hlasů (Beyme 1985: 127).

¹⁰ Fašistický filozof Gentile (1875 – 1944) to vyjádřil slovy „vše pro stát, nic proti státu, nic mimo stát“ (viz Heywood 2004: 80).

¹¹ Zajímavé je, že i část současných krajněpravicových politických stran či organizací se ke korporativnímu systému stále hlásí či hlásila. Jednalo se např. o Hnutí korporativistické demokracie v ČR, Národní obrození Polska či Slovenskou lidovou stranu na Slovensku (Mareš 2003, Smolík 2010b).

cestu“ mezi kapitalismem a socialismem. Druhá myšlenka se týká fašistického odmítnutí rozumu a stability a důrazu na mýtus a dynamiku, jež pak kulminují v ideálu permanentní revoluce. Třetí je takzvaný vůdcovský princip. Ačkoli je dnes tento princip základní součástí aktivistických hnutí na celém světě, byl to původně fašismus, který ho označil za klíč k organizační struktuře režimu hnutí, jímž se aktivistický politický styl snažil nahradit tradiční západní ideál státu. Čtvrtou myšlenkou je mesianistická koncepce vykupitelského poslání. Konečně pátá myšlenka se týká vytvoření soběstačného státu za pomoci plánu na ovládnutí světa (O'Sullivan 2002: 129).

Otázky původu a významu fašismu vzbudily zájem a často i vášnivé spory historiků (např. po článku Ernsta Nolteho v deníku *Frankfurter Allgemeine Zeitung* ze dne 6. června 1986, kdy se přímo hovořilo o tzv. *Historikerstreit*, tj. sporu historiků) (viz Milza 2005: 194-197).

Vznik fašismu zřejmě nelze přičíst na vrub jedinému faktoru, protože fašismus vyplynul ze složité souhry historických sil v meziválečném období. Za prvé, demokratické vlády byly ustaveny v mnoha částech Evropy jen docela nedávno a demokratické politické hodnoty ještě nestačily zaujmout místo starých autokratických hodnot. Za druhé, evropská společnost se v průběhu industrializace od základu změnila. V nejistotě se ocitla zejména nižší střední třída majitelů malých obchodů, malých podnikatelů, soukromých maloročníků a řemeslníků, kteří byli z jedné strany pod tlakem rostoucí moci velkoburžoazie a z druhé strany silících odborů. Za třetí, období po 1. světové válce bylo silně ovlivněno Říjnovou revolucí a obavami majetných tříd, že se sociální revoluce rozšíří do celé Evropy. Za čtvrté, světová ekonomická krize v 30. letech zasadila již beztoho křehkým demokraciím ránu z milosti. Rostoucí nezaměstnanost a bankroty vytvořily atmosféru krize a pesimismu, kterou dokázali využít političtí extremisté a demagogové. A nakonec, 1. světová válka nevyřešila mezinárodní spory a nepřátelství a nechala po sobě hořké dědictví frustrovaného nacionalismu s touhou po odplatě. (Heywood 1994: 163)

Nahlížení na krajní pravici primárně prostřednictvím fašismu bylo v politické vědě živé dlouho po druhé světové válce.¹² Viditelně se to projevovalo ještě v první polovině osmdesátých let 20. století. Beyme (1985) tak měl u stran nacházejících se na pravém konci politického spektra před očima v prvé řadě fašismus¹³, a to jak meziválečný italský a německý, tak

---

¹² S fenoménem nacionálního socialismu se vyrovnávaly také sociologie, psychologie či právo. Zde lze uvést autory jako Hannah Arendt, Theodor W. Adorno, Carl Friedrich, Hans Eysenck, Wilhelm Reich a další.

¹³ Beyme za předchůdce krajněpravicových stran považoval bonapartistické, antisemitské a autoritářské skupiny v průběhu 19. století. Upozorňoval také, že fašistické strany se vyvinuly jako odpověď na hrozby krajní levice, často se formovaly z kruhů konzervativního tábora, paralelně s nárůstem radikalismu mezi socialisty a etablováním revolučních komunistických stran. Z hlediska organizace se fašisté značně inspirovali komunisty. Téměř všechny evropské země měly fašistická hnutí v meziválečném období, pouze v Německu a Itálii však tato hnutí dosáhla reálné politické moci (viz Beyme 1985: 125).

jejich nejružnější mutace a pohrobky ovlivněné národními a dobovými specifiky (bliže viz Hloušek, Kopeček 2010: 210).

Historické vzory v českých zemích

Historickými vzory pro současnou krajní pravici v ČR mohou být fašistické politické strany i organizace působící v letech 1922 – 1945 na českém území. Krajní pravice po roce 1989 mohla navázat na taková uskupení, jako byla Národní liga Jiřího Stříbrného, Národní sjednocení, část Československé národní demokracie, Národní fronta, případně na české fašistické organizace (Klub červenobílých, Národní hnutí, Národní obec fašistickou), resp. i na koncepty jednotlivých osobností, např. Roberta Macha či Radoly Gajdy aj. (k tomu srov. Gregorovič 1995; Pasák 1999; Nakonečný 2001, 2006; Mareš 2003). Z výše uvedených organizací byla nejvýznamnější především Národní obec fašistická (1925 – 1926), nicméně i ta představovala jen omezeně homogenní formaci. Ideologicky se tato formace inspirovala italským fašismem včetně převzetí korporativistických myšlenek a nacionalismu, který byl u ní orientován antiněmecky. Vůdčí osobou Národní obce fašistické se stal charismatický generál Radola Gajda odstavený v roce 1925 z armádních funkcí právě pro své sympatie k fašismu. Negace demokratického režimu a představa nastolení diktatury po Mussoliniho vzoru přivedla v lednu 1933 některé fašisty k pokusu o státní převrat, který ovšem v důsledku amatérského provedení v zárodku zkrachoval (takzvaný židenický puč). Tolerantní charakter tehdejšího politického režimu dokumentuje fakt, že strana nebyla ani poté zakázána (Pasák 1999; Hloušek; Kopeček 2010; Gregorovič 1995).

Gajdovi fašisté se v roce 1934 spolu s několika dalšími drobnými subjekty pokusili o vytvoření širší Národní fronty. Ta ovšem byla mrtvě narozeným dítětem, protože z ní Gajda s většinou svých příznivců brzy odešel. Gajdova Národní obec fašistická přes pro ni příznivou situaci Velké hospodářské krize zůstala okrajovou politickou silou, když ve volbách 1935 při samostatné kandidatuře získala pouhá 2 procenta hlasů. Stříbrného ligisté a zbytek Národní fronty nedopadli o mnoho lépe. Spojili se s konzervativními národními demokraty do takzvaného Národního sjednocení, jehož tmelem byl různě zabarvený nacionalismus a odpor k převládajícímu politickému kurzu raženému prezidentem Masarykem. Bariéry mezi nimi a středostavovskými a svou povahou umírněnějšími národními demokraty ovšem byly příliš velké a po neúspěchu ve volbách 1935 se toto spojení rychle rozpadlo. Jak Stříbrného liga, tak Gajdova Národní obec fašistická pak v době degenerace demokratického režimu po Mnichovu vplynuly do Strany národní jednoty, která fungovala jako koncentrující spojení pravice (Hloušek, Kopeček 2010: 217).

K důležitým faktorům, které brzdily ve třicátých letech vzestup českých fašistů, patřila nejenom jejich institucionální nejednotnost a poměrně vysoká loajalita voličů ke své tradiční stranické reprezentaci, ale paradoxně zřejmě i mohutný vzestup krajní pravice v prostředí německé menšiny. Nacistické hnutí v pohraničí českých zemí inspirované příkladem ze sousedního nacistického Německa a směřující otevřeně k destrukci Československa kompromitovalo krajní pravici v očích české veřejnosti, která ji vnímala jako politickou hrozbu a nikoliv jako alternativu. Nemohla to změnit ani ostře antiněmecká orientace prakticky celé meziválečné české krajní pravice (Hloušek, Kopeček 2010: 217).

Krajní pravice dosahovala na českém území v prvorepublikovém období malých volebních zisků, měla však parlamentní zastoupení (Národní obec fašistická, Národní sjednocení). Někteří čeští fašisté se zkompromitovali kolaborací s německými nacisty v průběhu okupace a byli po válce souzeni (Mareš 2003: 143; tomu srov. Nakonečný 2006: 65).

Dle Milzy (2005) se krajní pravice v českých zemích v podstatě rozvíjela hlavně v oblastech, kde se dostávaly do kontaktu tradičně soupeřící etnické skupiny, a především pak tam, kde vystupovaly proti dominantní skupině a českému centralismu.

Historické vzory na Slovensku

Na slovenském území bylo možné identifikovat krajní pravici v rámci konzervativně katolické Hlinkovy slovenské ľudové strany (HSĽS), v níž se už ve dvacátých letech prosazovalo radikální křídlo, vedené Vojtechem Tukou a Alexandrem Machem. Právě představitelé HSĽS, především Vojtech Tuka v časopisu¹⁴ *Slovák*, již od roku 1921 požadovali vytvoření autonomního Slovenska. V lednu 1922, krátce před žádostí Slovenské ľudové strany o uzákonění autonomie, Hlinka napsal: „Poláci nám nejsou o nic vzdálenějšími bratry než Češi. Ba naopak: katolická a křesťanská mentalita Poláků je nám bližší než český husitismus, pokrokářství a erotický materialismus.“ Nezůstalo jen u teoretických úvah: Hlinkova strana zahájila ostrou kampaň proti českým úředníkům a především učitelům působícím na Slovensku (Kupka, Laryš, Smolík 2009). Dalším nosným konceptem pro slovenskou krajní pravici byly i úvahy o zřízení korporativně-stavovského režimu (viz Mathé 2010).

---

¹⁴ Další článek V. Tuky, který vyvolal bouřlivý ohlas, byl uveřejněn na Nový rok 1928 v časopisu *Slovák* u příležitosti deseti let Martinské deklarace, v němž je uvedena zmínka o tajné doložce, podle které spojení Českých zemí a Slovenska bylo uzavřeno pouze „na zkoušku“ a platí jen deset let. V. Tuka byl proto v listopadu roku 1928 vydán Poslaneckou sněmovnou k soudu, který se konal 29. července 1929. Souzení byli i Alexander Mach a Anton Snaczký. 5. října byl Tuka odsouzen k 15 letům vězení, propuštěn byl v červnu 1937 na základě milosti prezidenta Beneše (Kupka, Laryš, Smolík 2009: 31-32).

Přestože Hlinka a jeho HSĽS vycházeli z československé vzájemnosti, byl jim cizí tzv. čechoslovakismus, tj. koncept jednotného československého národa v etnickém významu (viz Mathé 2010: 15).

K radikalizaci slovenské politické scény došlo mj. v situaci, kdy Tuka – představitel radikálního křídla v HSĽS – po vzoru Mussoliniho černých košil a úderných oddílů Gajdových fašistů inicioval vytvoření paramilitární organizace „Rodobrana“. V době vzestupu nacismu v Německu ve třicátých letech se toto stranické křídlo ideologicky i kooperačně neorientovalo na něj. V té době se ovšem viditelně posouvala stále více doprava celá Hlinkova strana, což odrážel její slogan z roku 1936 „jeden bůh, jeden národ a jedna strana“ (Hloušek, Kopeček 2010: 217).

Alexander Mach – další z představitelů radikálního křídla HSĽS – v únoru 1938 na manifestaci Hlinkovy gardy (HG) v Rišňovcích zformuloval požadavky radikálů (kteří se často označovali i jako národní socialisté) velmi jednoznačně a s použitím značné dávky demagogie a populismu, která na masy zpravidla působí mobilizačně: „Mít svůj samostatný Slovenský stát pro nás znamená život – nemít samostatnost pro nás znamená smrt“ (Kamenec 2008: 20; srov. Mathé 2010: 27).

K velkému obratu došlo v březnu 1939 v souvislosti s okleštěním československého státu Hitlerem a vznikem teoreticky nezávislého Slovenska pod vládou ultranacionalistického preláta Tisa (Milza 2005).

V průběhu březnové krize došlo mj. k vyhlášení stanného práva nad Slovenskem, sesazení slovenské vlády, zatčení některých představitelů HSĽS a jednání J. Tisa v Berlíně s A. Hitlerem o nezávislosti Slovenska (Balík, Hloušek, Holzer, Šedo 2006).

Již v polovině února Vojtech Tuka řekl v Berlíně A. Hitlerovi, že vkládá osud svého národa do jeho rukou. 14. března 1939 došlo k vyhlášení samostatné Slovenské republiky (Kupka, Laryš, Smolík 2009). Kamenec (2008) v této souvislosti upozorňuje na fakt, že Slovenský stát nebyl dovršením národněemancipačních ani státoprávních tužeb slovenské společnosti, ale především vedlejším produktem nacistické agrese vůči Československu.

Částečné dědictví režimu Jozefa Tisa převzala nejenom Slovenská národní strana (SNS), ale i další ultranacionalistické slovenské organizace, skupiny či jednotlivci. Debata ohledně významu a role Slovenského státu je živá nejenom v prostředí současných slovenských historiků a politiků, ale i u slovenské veřejnosti.

Historické vzory v Polsku

Krajní pravice v Polsku byla reprezentována některými proudy národních demokratů v období autoritativního režimu Józefa Klemense Pilskudského, jež se sdružily do Tábora velkého Polska pod vedením Romana Dmowského (srov.

Wojtas 2012: 163-165). Vedle hesel o národní revoluci a sepětí národa s katolicismem patřil k jeho nejviditelnějším rysům antisemitismus¹⁵, což v polské společnosti, kde Židé byli podobně jako na Slovensku vnímáni jako cizorodý element, padalo na úrodnou půdu. Tábor velkého Polska byl v důsledku masivního vzestupu společenské podpory a členské základny na několi set tisíc osob na přelomu dvacátých a třicátých let (což ovlivnila Velká hospodářská krize) považovaný autoritativním režimem za nebezpečí. Po vypořádání se s levicovou opozicí v roce 1930 tak následovaly represe i vůči jeho představitelům a v roce 1933 režim tuto formaci rozpustil. Podobný osud potkal o rok později místo něj vytvořený Národně-radikální tábor. Z jeho rámce se nicméně v roce 1935 vydělilo otevřeně fašistické Národně-radikální hnutí – Falanga vedené Boleslavem Piaseckým a založené striktně na vůdcovském principu a pracující s teroristickými metodami zejména vůči židovským politickým aktivistům (viz Milza 2005: 416; Hloušek, Kopeček 2010: 218; Kupka, Laryš, Smolík 2009: 68).

Tyto počáteční úvahy dokládají, že populismus a nacionalismus v Polsku, kde Němci a Rusové za války nešetřili prostředky k vyhlazení tradiční vládnoucí třídy (o čemž svědčí jak věznění a deportace od nacistů, tak tisíce polských důstojníků popravených na Stalinův rozkaz v Katyni), nečekaly se svými projevy na postkomunistické období a prolínaly se v nejrůznějších podobách (Milza 2005: 416).

Historické vzory v Maďarsku

V Maďarsku lze nalézt kořeny krajní pravice rovněž ve 20. letech 20. století. Pro toto období byl patrný nárůst nacionalismu a antisemitismu. Pro režim admirála Horthyho byl nacionalismus nejen politickým programem, ale legitimizující ideologií, která sjednocovala maďarské obyvatelstvo. Režim admirála Horthyho zanechal v kolektivní paměti Maďarů rozporuplnou vzpomínku stejně jako Tisův režim na Slovensku (Milza 2005).

Mezi další stinné stránky maďarského nacionalismu po Trianonské mírové smlouvě¹⁶ bylo také výrazné zesílení antisemitismu a antibolševismu. Židé a komunisté totiž byli označováni za viníky rozpadu Uher a za iniciátory Maďarské republiky rad. Antisemitismus se projevoval zejména přijetím různých opatření, která omezila počet vysokoškolských židovských studentů. Od konce 30. let pak došlo k přijetí protižidovských zákonů podle nacistického

---

¹⁵ Ve 20. letech 20. století vycházejí v Polsku „Protokoly sionských mudrců“. I ty jsou pak jednou z příčin následných nepokojů, vražd, exekucí a pogromů, na nichž se velkou měrou podílela i polská armáda vedená Józefem Hallerem (srov. Kupka, Laryš, Smolík 2009).

¹⁶ Trianonská smlouva vyvolala v Maďarsku i u Maďarů na územích, která získali sousedé, pobouření a odpor. Do Maďarska přesídlilo (1918 – 1920) na 350 000 maďarských uprchlíků: 197 000 z Rumunska, 107 000 ze Slovenska, 45 000 z Jugoslávie a 1 200 z Rakouska. Všichni posílivali iredentistickou základnu Horthyho režimu (viz Pražák 2010: 282)

vzoru. V roce 1923 navázal Gyula Gömbös, vůdce Strany ochrany rasy (Fájvedö Párt) a pozdější maďarský premiér (v letech 1932 – 1936), společenství s Adolfem Hitlerem. Následně Gyula Gömbös nastolil režim podobný mussolinistické diktatuře¹⁷ (Bélaiová 2011). Antimarxista a antiliberal Gömbös se rovněž prohlásil za stoupence antikapitalismu a za nepřítele velkého vlastnictví půdy. Hlásal ustavení korporativistického státu založeného na principu jediné strany a nerozlišování mezi třídami. Styl režimu byl rovněž fašistický. Jeho hlavní představitel měl v oblibě velká masová shromáždění, defilé nacionalistických milic a davové skandování slávy „vůdci maďarského národa“ (Milza 2005: 426).

Vzhledem ke smrti Gömböse v roce 1936 nedošlo k úplné fašizaci Maďarska; fašizace však byla natolik silná, že se z ní zrodilo názorové hnutí, z něhož těžilo nejvýznamnější fašistické uskupení – Strana Šípových křížů (viz Bélaiová 2011: 11). Strana národní vůle (později přejmenována na Stranu Šípových křížů) Ference Szálasiho dokázala získat masovou podporu a ve volbách 1939 hlasy pětiny maďarských voličů. Identita Šípových křížů se v rámci střední Evropy v průběhu druhé světové války přiblížila německému nacistickému vzoru, aby se do ní samozřejmě stále promítaly domácí vlivy. Odrážela to jejich ideologie nazvaná hungarismus, představující směs antisemitismu, vyhraněného nacionalismu spojeného s antikapitalistickým, antikomunistickým a protesně-populistickým apelem, a základní cíl rasové čistoty Maďarů (Hloušek, Kopeček 2010: 220; Pražák 2010: 301-302).

Strana ochránců rasy vyznávala rovněž turánskou teorii o maďarské čisté rase, vycházející z uraloaltajského původu Maďarů. Toto pojetí se pak stalo i dominantní ideou Szálasiho hungarismu nacistického ražení (Pražák 2010: 286).

Hlavní témata historické krajní pravice v zemích dnešní V4

Jak je patrné z výše uvedeného stručného historického exkurzu, ve všech zemích dříve působily politické strany a organizace, které lze označit za krajněpravicové. I když je patrné, že komunistické intermezzo na rozdíl od vývoje v západních státech Evropy de facto znemožnilo kontinuální vývoj této stranicko-politické rodiny, mohli následovníci krajněpravicových myšlenek navázat na tyto vzory (k tomu srov. Beyme 1985; Milza 2005; Mareš 2003; Kupka, Laryš, Smolík 2009; Heywood 1994). Hlavními tématy pro historickou krajní pravici byl nacionalismus, antikomunismus (a kritika levice obecně), antikapitalismus, sociální populismus, v mnoha případech i antisemitismus,

---

¹⁷ Sbližení s mussolinistickou Itálií a poté s hitlerovskou říší bylo motivováno hlavně snahou maďarských vedoucích představitelů prosadit revizi mírových smluv (Milza 2005). Gömbös věřil, že z bloku tří (Itálie, Maďarsko, Rakousko) zapojením Německa vznikne společenství států podobného charakteru, zaměřené proti versailleskému systému (viz Pražák 2010: 293-294).

prosazování národních zájmů, důraz na hospodářský rozvoj (ve formě zavedení korporativisticko-stavovského zřízení) a vztahy k ostatním státům Evropy. Charakteristický byl i odpor vůči vládnoucím politickým stranám a prosazování politiky zaměřené vůči národnostním a etnickým menšinám.

Současná krajní pravice v ČR, SR, Polsku a Maďarsku

V zemích V4 působí jak politické strany, tak i ultrapravicové zájmové organizace, které jsou buď registrované, či působí bez registrace (v ČR a SR například Národní odpor). Dále je možné didakticky přiřadit ke krajní pravici například vydavatelství a redakční kolektivy (zajišťující vydávání jak tištěných knih či periodik, tak i spravování webových stránek), militantní organizace (vycházející z principu „leaderless resistance“), neorganizované skupiny vycházející z některých proudů subkultur mládeže, ale i některé významné jedince reprezentující krajní pravici („názorové vůdce“, tzv. „opinion leaders“). Neméně zajímavým fenoménem jsou jednotlivé kampaně vedené proti ideovým odpůrcům, které jsou realizovány nejenom na internetu, ale i ve formě graffiti (například Good Night Left Side), případně násilných střetů během demonstrací.

Krajní pravice je složena ze širokého spektra nejrůznějších uskupení, která nabývají různých organizačních forem (od registrovaných politických stran až po jednotlivé gangy či party) (srov. Mareš 2003). Následující text se zaměří především na politické strany v zemích V4, nicméně celková krajní pravice má víceméně heterogennější charakter.

Tak jako jiné země střední a východní Evropy, tak i Československo (a po roce 1993 Česká republika) procházelo složitými procesy politické a ekonomické transformace společně s konsolidací demokracie. Tento proces pro mnohé občany ČR byl mnohdy značně problematickým, čehož se snažily využít krajněpravicové politické strany, které se prezentovaly jako nekomunistická alternativa vůči politickým stranám jiných stranických rodin. Krajněpravicová politická uskupení začala vznikat již v průběhu 90. let 20. století. Nejvýznamnějším reprezentantem krajní pravice v ČR byla politická formace Sdružení pro Republiku-Republikánská strana Československa (srov. Mareš 2003; Milza 2005).

Z obsahu republikánské programatiky je třeba jako nejdůležitější vytknout sociální populismus, důraz na „tvrdý“ přístup v oblasti vnitřní bezpečnosti, etnizaci sociálních a kriminálních problémů (příčina je hledána v Romech a přistěhovalcích), odpor vůči „amerikanizaci“ společnosti a některým postmoderním hodnotám (např. právům homosexuálů či multikulturalismu, nikoli však proti ochraně životního prostředí), antikomunismus a antilevičáctví obecně, zdůrazňování nacionálních atributů v ekonomice, výchově a kultuře, důraz na izolacionismus v zahraniční politice. Strana se vždy představovala

jako jediná skutečná opozice, která za své důsledné postoje musí trpět nepřízní médií a perzekucí jejích představitelů (Mareš 2003).

K hlavním pilířům, okolo nichž Sládek budoval svou stranu, patřil sociální populismus útoky na novou politickou elitu, přičemž zvláště „oblíbeným“ terčem byl tehdejší prezident Václav Havel, označovaný vůdcem Republikánů (podle situace) buď za alkoholika, zloděje či případně za lháře. Ve svých projevech Sládek pracoval s klasickým populistickým slovníkem, když hovořil o provázanosti nové elity se starým komunistickým režimem, její neochotě vypořádat se s komunistickou minulostí, o její zkorumpovatelnosti a ústupnosti vůči cizincům, a to zejména Němcům. Právě germanofobie, využívající stále silné averze části společnosti vůči Němcům odsunutým po roce 1945 a také Německu jako takovému se stala výrazným styčným bodem SPR-RSČ a historické české fašistické pravice. Jinak jí ale zůstala Sládkova strana relativně vzdálená. Častým terčem kritiky byl především Sudetoněmecký landsmašaft. SPR-RSČ požadovala, aby politici, kteří by jednali o návratu sudetských Němců, popř. o zrušení Benešových dekretů, byli souzeni jako vlastizrádci (viz Mareš 2003).

V oblasti ekonomiky strana žádný propracovanější program neměla. SPR-RSČ se spíše soustřeďovala na kritiku negativních jevů provázejících transformaci, jako byl krach řady soukromých bank nebo nepodařená privatizace některých státních podniků. Xenofobie kombinovaná se snahou prezentovat se jako „strana pořádku“ byla asi nejpatrnější ve vztahu k Romům. Typickým příkladem tendence hledat příčiny kriminálních a sociálních problémů u této menšiny (tzv. etnizace problémů) byl návrh na snížení hranice trestní odpovědnosti pro Romy na deset let věku (Mareš 2003: 116-117). SPR-RSČ navrhovalo přezkoumat oprávněnost sociálních dávek a invalidních důchodů u cikánů, stejně jako přednostní přidělování bytů a existenci cikánských politických stran (Danics 2003: 18).

Výzkum Kreidla a Vlachové (1999) ukázal, že sympatizanti SPR-RSČ se rekrutovali častěji z menších obcí, většinou to byli muži a ve zvýšené míře se jednalo o prvovoliče. S tím souvisí fakt, že strana měla nestabilní elektorát – stárnoucí voliči ji pod vlivem vyzrávání opouštěli a rozšiřovali řady voličů jiných stran. Kreidl (2005) volební selhání SPR-RSČ v roce 1998 spojoval s dvěma pracovními vysvětleními: 1) tradiční voliči buď nepřišli k volbám, nebo 2) k volbám přišli, ale hlasovali pro jiné strany. Po důkladné empirické analýze se Kreidl přikládá k druhé variantě, tj. k závěru, že dřívější voliči SPR-RSČ ve volbách v roce 1998 volili jiné politické strany (blíže viz Kreidl 2005).

Neúspěch SPR-RSČ v roce 1998 vedl de facto k marginalizaci této politické strany (a následně k ukončení politické činnosti), nicméně Sládkovi stoupenci založili v roce 2000 novou stranu, nejprve pod názvem Nová republikánská mládež (NRM) a následně ji k vyjádření jasné identity vůdce přejmenovali

v lednu 2001 na Republikáni Miroslava Sládka (RMS). Do ní přestoupila zbývající členská základna. I RMS však zůstala marginální (viz Mareš 2011: 285).

V posledních letech je nejvíce diskutovanou stranou krajněpravicová Dělnická strana (dále jen DS) a následně Dělnická strana sociální spravedlnosti (DSSS), která byla založena bývalými členy SPR-RSČ. Dělnická strana byla zaregistrována 20. prosince 2002 pod názvem Nová síla. Ke změně názvu došlo 22. ledna 2003. Stranu založil Tomáš Vandas, nynější předseda DSSS, dříve tajemník Republikánů Miroslava Sládka (RMS) (viz Vejvodová 2005; Krno 2007).

Činnost DS ukončil 17. února 2010 Nejvyšší správní soud, který na návrh Vlády ČR tuto stranu rozpustil z důvodu její protiústavní činnosti.¹⁸ Jednalo se již o druhý pokus Vlády tuto stranu zakázat. První soud proběhl na začátku roku 2010, ale pro nedostatek důkazů Nejvyšší správní soud rozhodl ve prospěch DS. Následně členská základna byla přeregistrována do DSSS. Tato politická strana ve své programatice požaduje znovuoobnovení svrchovanosti ČR, vystoupení z vojenských struktur NATO, určování národnosti obyvatel ČR, vypovězení ilegálních přistěhovalců, přímou volbu prezidenta republiky, znovuzavedení trestu smrti atd. (Smolík 2010).

Další politickou stranou, která si v minulosti vysloužila zájem médií, ale i bezpečnostních složek byla Národní strana (NS). Vznik Národní strany byl iniciován občanským sdružením Vlast.cz, které založili bývalí členové Vlastenecké fronty v roce 2000. Oficiálně strana vznikla 31. 10. 2002, ustavující sněm se uskutečnil 1. 3. 2003 v Praze (viz Smolík 2010a).

NS se definovala jako vlastenecká politická strana se smyslem pro konzervativní hodnoty a národní tradice. Vycházela z tzv. integrálního (obrného) tradicionalismu. Český obranný nacionalismus chtěla NS přizpůsobit pro soudobou generaci, měl být založen na řádu, autoritě, disciplíně, lojalitě, povinnosti a odpovědnosti. NS v minulosti získala publicitu a často byla prezentována jako radikálnější partner při jednání s parlamentními politickými stranami. Kladen byl důraz na kritiku EU, NATO, ale i tzv. islamismu (radikálního islámu), multikulturalismu a globalizačních procesů (Smolík 2010a).

NS žádala např. zpřísnění české imigrační politiky, zpřísnění podmínek pro udělování občanství, chtěla zvýšit lojalitu menšin k ČR a zavést prvky přímé demokracie (viz Krno 2007: 91). NS zaujala mediální prostor nejenom v souvislosti se vznikem Národní gardy (NG), ale i díky kontroverznímu předvolebnímu klipu před volbami do Evropského parlamentu v roce 2009. V klipu bylo prezentováno tzv. „konečné řešení otázky cikánské“, což vyvolalo následné nevysílání předvolebního spotu v České televizi (Smolík 2010). V současné

---

¹⁸ DS ke dni 1. února 2008 založila i tzv. Ochranné sbory Dělnické strany (OS DS), které mají oficiálně působit jako monitorovací skupiny v problémových oblastech ČR (Smolík, Vejvodová 2010: 54).

době NS představuje nefunkční politický subjekt. V prosinci 2009 z vedení strany odstoupila dlouholetá předsedkyně Petra Edelmannová a následně i celé vedení. Nové již zvoleno nebylo. K úpadku došlo zřejmě z důvodu nenaplnění představ a koncepce a neschopnosti oslovit širší okruh voličů (Smolík, Vejvodová 2010: 56). Logickým vyústěním celé situace kolem NS byl rozsudek Nejvyššího správního soudu o pozastavení – reálně již nefungující – politické strany ze dne 17. 8. 2011 (viz Smolík 2013: 213). V květnu 2013 byla Nejvyšším správním soudem NS rozpuštěna.

Volební zisky českých krajněpravicových politických stran ve volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v letech 2002, 2006, 2010 představuje blíže tabulka č. 1.

Tabulka č. 1: Volební zisky českých krajněpravicových politických stran ve volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v letech 2002, 2006, 2010 (autor s využitím Mareš 2011 a volby.cz)

Politická strana	Rok 2002	Rok 2006	Rok 2010
RMS/SPR-RSČ	0,97 % (46 325 hlasů)	-	0,03 % (1 993 hlasů)
DS/DSSS	-	-	1,14 % (59 888 hlasů)
NS	-	0,17 % (9 341 hlasů) ¹⁹	-

Tabulká částečně ilustruje přesun volební podpory od SPR-RSČ (RMS) k NS a následně k DSSS.

V českém prostředí také působí značně množství krajněpravicových zájmových organizací či neregistrovaných skupin (např. Vlastenecká fronta, Svornost, Červenobílí atp.). Část krajněpravicové mládeže se realizuje i v prostředí ultrapravicových skinheadů či fotbalových chuliganů.

Slovenská krajní pravice se etablovala již v období Československa po roce 1989. Slovenská krajní pravice byla a je rovněž reprezentována několika politickými stranami a mnoha zájmovými organizacemi.²⁰ Za krajněpravicovou politickou stranu je považována Slovenská národní strana (SNS), která byla

¹⁹ Někteří členové RMS se objevili na kandidátce Národní strany.

²⁰ Mimo krajněpravicových politických stran na Slovensku, které v současnosti působí, existoval i pokus o znovuoživení Hlinkovy slovenské ľudové strany (HSĽS). Nejvyšší soud SR však potvrdil svým rozhodnutím ze dne 3. 6. 1996 rozhodnutí Ministerstva vnitra SR, kterým byla odmítnuta registrace politické strany nazvané „Hlinkova slovenská ľudová strana“. Oba tyto orgány založily svoje rozhodnutí na stanovisku, že navrhovaný název politické strany je totožný s názvem strany, která byla nařízením Slovenské národní rady č. 4/1944 rozpuštěna. Jestliže toto nařízení nebylo doposud revidované a je platnou součástí právního řádu, bylo třeba z něj podle Nejvyššího soudu SR vycházet. Přípravnému výboru nepomohly ani argumenty, že do programu politické strany nebyl převzat program politické strany z první Slovenské republiky a že naopak tato strana měla dle svých stanov dodržovat demokratické principy a respektovat ústavu i občanská a lidská práva. S odvoláním na čl. 29 Slovenské ústavy, který zaručuje svobodu sdružování v politických stranách, se přípravný výbor strany obrátil i na Ústavní soud SR. Ten však odmítl ústavní stížnost pro nepřipustnost, neboť výklad obecných zákonů, jakým je dle jeho názoru i zákon o sdružování v politických stranách a nařízení č. 4/1944, přísluší obecným soudům a nikoliv Ústavnímu soudu (Černý 2008).

(znovu)obnovena již 3. března 1990.²¹ SNS podle Krna (2006: 100) „vždy čerpala z tradiční rivality Praha – Bratislava“.

Jak tvrdí Kavková (2008: 165), po vzniku samostatné Slovenské republiky v roce 1993 po „Čechovi“ a „Čechoslovákovi“ elity přeměrovaly vášně znovu na efektivněji typizovaného „Maďara“. Neloajální jednotlivci a skupiny byli z „národa“ symbolicky vyloučeni a označeni mj. za „nepravé Slováky“. V tomto období měla výrazné volební zisky i samotná SNS, která je v současnosti všeobecně vnímána jako krajněpravicová, vlastní identifikace – vyplývající z programatiky – jí přiřazuje tyto charakteristiky: národně orientovaná, konzervativní, středopravicová, opírající se o evropsko-křesťanský hodnotový systém se třemi základními poliří – a to s národním, křesťanským a sociálním (Kupka, Laryš, Smolík 2009). Hlavními tématy, se kterými SNS spojovala svou existenci, byl především vznik samostatné Slovenské republiky (SR) k 1. lednu 1993 a mobilizace proti údajné maďarské iredentě na jižním Slovensku (Kopeček 2007).

Volební výsledky SNS od roku 1990 ukazují, že na Slovensku existuje stabilní skupina voličů, kterým není cizí nacionální rétorika. O tuto skupinu voličů (okolo 10 %) svádí vzájemný boj několik nacionálně orientovaných stran, mezi kterými je SNS nejsilnějším stranickým uskupením, které pravidelně dokázalo získávat zastoupení v Národní Radě (NR SR). V minulosti se SNS rozštěpila a na Slovensku tak existovaly dvě politické strany, původní SNS a Pravá SNS (2001 – 2003). Vznik dvou téměř identických stran byl vyvolán mj. i chováním předsedy strany Jána Sloty.²² Podle Štefančíka (2010) v období 2002 – 2006 byly dokonce původní členové SNS roztrženi až do čtyř rozdílných subjektů.

Od konce 90. let se v souvislosti s rostoucí výbušností romské problematiky začala SNS zaměřovat i tímto směrem a žádala razantní řešení. Asi nejdále zašel v tomto směru poslanec Moric, jenž navrhoval zřízení rezervací pro Romy²³, což byl evidentně projev xenofobie. SNS ani její představitelé však ani náznakem nesklouzli k projevům antisemitismu (viz Krno 2007: 270).

---

²¹ V éře Československé republiky byla „historická“ SNS stranou na politické periferii, orientovanou na úzký segment silně národně citících evangelických voličů. Ani jedné z těchto charakteristik se polistopadová SNS neblížila (Kopeček 2007).

²² Ján Slota byl kritizován za své trapné opilecké výstupy (údajně močení za bílého dne z balkónu jedné bratislavské restaurace) a chování na shromáždění voličů SNS a HZDS v Kysuckom Novom Meste v březnu 1999, kde vyzval přítomné k tankovému útoku na Budapešť. Dalším kontroverzním výrokem bylo, když Maďary označil za „neštěstí pro Evropu“ a „zlé lidi, kteří vyvraždili mnoho našich otců a matek“ (podrobněji viz Kupka, Laryš, Smolík 2009; Kavková 2008). Ke stejnému typu výroků patří i poznámky poslance Morice z konce roku 1997 o „cikánech, kteří nepracují a dostávají státní podporu“ na programu Slovenské televize, které vyvolaly protesty Slovenského helsinského výboru a zástupců romských organizací (Mesežnikov 1998: 69).

Mezinárodní roztržku způsobil i výrok Jána Sloty z května 2008, když označil zakladatele uherského státu krále sv. Štěpána za „šaška z Budapešti“. Na oplátku premiér Gyurcsány oděkl návštěvu Slovenska (viz Pražák 2010: 403).

²³ Před volbami v roce 2012 SNS deklarovala mj. zřídí internální školy pro „děti nepříznivých občanů“ a zavedení trestní odpovědnosti za stavbu bez povolení (viz Kluknavská 2012: 10).

Radikální národní prvky identity SNS se promítly v několika pro stranu důležitých oblastech. Další moment, kterému je nutné v profilaci věnovat pozornost, představuje důraz na pořádek a bezpečnost stejně jako odkaz na historickou tradici (přihlášení se k A. Hlinkovi a J. Tisovi) (Kupka, Laryš, Smolík 2009). SNS se zaměřovala dlouhodobě na voliče, které oslovoval nacionalismus a kritika národnostních a etnických menšin (srov. Kluknavská 2012: 6). Podstatná pro agendu SNS byla i kritika multikulturalismu a důraz na suverenitu a svrchovanost Slovenska ve srovnání se záměry EU (srov. Štefančík 2010: 57, Kluknavská 2012: 9).

Vedle parlamentní SNS působí i řada dalších politických stran a organizací. Jedná se například o Slovenskou ľudovú stranu, Slovenskou národnú jednotu²⁴ a již rozpuštěnou Slovenskou pospolitost – Národní stranu.²⁵ Dalšími organizacemi jsou například Jednota slovenské mládeže, Nové slobodné Slovensko či Slovenské hnutie obrody (podrobněji viz Krno 2007; Kupka, Laryš, Smolík 2009; Smolík 2010b). V posledních volbách do NR SR neuspěla ani SNS, ani ĽSNS²⁶, která pravděpodobně přebírá i část elektorátu SNS. Obě politické strany kombinují všechny typické prvky pro krajní pravici dle Muddeho (2000), tj. nacionalismus, xenofobii, právo a pořádek a sociální šovinismus (blíže viz Krno 2007; Kluknavská 2012). Volební výsledky do NR SR z let 2006, 2010, 2012 představuje tabulka č. 2.

Tabulka č. 2: **Volební výsledky do NR SR z let 2006, 2010, 2012** (dle Statistického úřadu SR)

Politická strana	Rok 2006	Rok 2010	Rok 2012 (předčasné volby)
SNS	11,76 % (270 230 hlasů)	5,07 % (128 490 hlasů)	4,55 % (116 420 hlasů)
SLS/LSNS	0,16 % (3 815 hlasů)	1,33 % (33 724 hlasů)	1,58 % (40 460 hlasů)

Neúspěch SNS ve volbách v roce 2010 a 2012 lze považovat za jistý zlom či trend, který vedl k marginalizaci této tradiční krajněpravicové politické strany,

²⁴ Tato politická strana byla založena po secesi ultranacionalistického křídla SNS již v roce 1991 (podrobněji viz Kupka, Laryš, Smolík 2009).

²⁵ Nejvyšší soud SR vyhověl návrhu Generálního prokurátora a tuto politickou stranu k 1. březnu 2006 rozpustil. Důvodem byl Ludový program SP-NS, ve kterém se účast na volbách podmiňovala dobrovolnou registrací v jednom z deseti stavů. To by dle názoru Nejvyššího soudu porušilo princip svobodné, všeobecné a přímé možnosti volit a být zvolen. Dle představ SP-NS měla být společnost založena na stavovském principu. Každý z občanů by měl možnost zaregistrovat se do jednoho ze stavů dle svého oboru (1. půdní, lesní a vodní hospodářství, 2. průmysl, 3. školství, věda a výzkum...), přičemž poslední desátý stav byl rezervován pro národnostní menšiny. Podle počtu členů by měly stavy poměrné zastoupení v parlamentu. Jen registrovaný člen by měl právo volit. Svěho poslance by mohl stav kdykoliv odvolat. Organizace posledního stavu rezervovaného pro národnostní menšiny by byla založena na principu reciprocit. To znamená, že jakmile by v určité zemi získala slovenská národnostní menšina zastoupení v zákonodárném sboru, mohla by si národnostní menšina v SR zvolit své zástupce do desátého stavu v takovém poměru, v jakém by měla zastoupení slovenská menšina v tomto státě (Černý 2008: 93-94).

²⁶ ĽSNS nazvala svůj volební program „Desatero ĽSNS na odstranění následků zločinů spáchaných politiky po listopadu 1989 a nastolení sociální spravedlnosti“. Tento stručný program se zaměřil na obhajobu slovenských národních zájmů a jejich zabezpečení před cizími vlivy od menšin i ze zahraničí (podrobněji viz Kluknavská 2012).

resp. marginalizaci nacionalistické tematiky. Faktorů neúspěchu SNS je více. Jedná se především o roli strany Směr – sociální demokracie, která do jisté míry komunikovala sociální prvky shodné s SNS, čímž převzala část elektorátu této politické strany (viz Krivý 2011, 2012). Další úrovní je i role EU, která zmírnila míru nacionalismu u širší slovenské veřejnosti a zároveň i problematický vývoj strany SNS, která se nevypořádala s frakcionářstvím, vnitřním mocenským soupeřením a odlivy své členské základny již v období po roce 2010 (srov. Mesežnikov 2012).

Krajní pravice v současném Polsku je reprezentována značným množstvím politických stran i zájmových organizací. Ke krajněpravicovým politickým stranám lze řadit Národní obrození Polska²⁷ (Narodowe Odrodzenie Polski – dále jen NOP), Polskou národní jednotu (Polska Wspólnota Narodowa – dále jen PWN), nebo také Polskou národní stranu²⁸ (Polska Partia Narodowa – dále jen PPN). K podobnému typu politických stran je přiřazována i Liga polských rodin (LPR), která vznikla až v roce 2001, a jejímž předsedou byl Roman Giertych (dříve aktivista Všepolské mládeže), který v minulosti byl i ministrem školství. Mimo to Giertych proslul výroky na adresu homosexuálů, prosazoval separátní vyučování polské a světové historie či vyzýval k zavedení školních uniforem, které by měly preventivně působit vůči sexuálnímu obtěžování. LPR prosazovala silný klerikalismus, antikomunismus a antiliberalismus (srov. Krno 2007; Wojtas 2012). Po neúspěchu ve volbách v roce 2007 rezignoval na funkci předsedy strany, nicméně zůstal jejím členem. Neúspěch LPR ve volbách v roce 2007 (pouze 1,28 % hlasů) byl do jisté míry způsoben i angažovaností LPR ve vládě (Lange, Guerra 2010: 136). Ve volbách do Sejmu v roce 2007 kandidovala i marginální Vlastenecká sebeobrana, nicméně získala pouze 0,02 % (2 531 hlasů). Samotným tématem je vnímání polského katolicismu ze strany krajní pravice, resp. tematické propojování. K tomuto propojování slouží i Radio Maryja²⁹, které často prezentuje antisemitské názory, doplněné o konspirační teorie, ultrakatolicismus, antikomunismus, antigermanismus, sexuální a rasovou intoleranci, tvrdý euroskepticismus,

---

²⁷ Programové zásady NOP jsou založeny na odporu vůči komunismu i kapitalismu, soudobému demokratickému systému a liberální demokracii obecně, integračním snahám Polska do EU i NATO. Projevuje se zde také odpor vůči postmodernismu a globalizaci. To vše má být revolučně (v procesu Národní revoluce) potlačeno a nahrazeno novým systémem založeným na politické decentralizaci, katolicismu, korporativismu. Mimo oficiální prohlášení se však setkáváme s vyhraněným antisemitismem, který je zde prezentován i ve formě „alternativní historie“ – revizionismu (například původní práce a překlady Bartolomieje Zborského) (srov. Milza 2005: 417).

²⁸ Programově PPN zastává principy patriotismu, nacionalismu a etatismu vystavených na víře v Boha, čest a vlast. Přesto, že to PPN neprezentuje doslova, jejich patriotismus je vybudován především na implicitním antisemitismu, který prostupuje prakticky všemi programovými body (Kupka, Laryš, Smolík 2009: 83).

²⁹ Radio Maryja existuje jako samostatné médium už od roku 1991, kdy jej založil kněz redemptoristického řádu Tadeusz Rydyk, jemuž je v kuloárech přezdíváno „Otec ředitel“. Rydyk a Radio Maryja dnes prakticky znamenají totéž. „Poslechovost“ rádia se pohybuje mezi 1 a 3 miliony posluchačů, což zaujímá 2-3 % celkového mediálního koláče v Polsku (blíže viz Kupka, Laryš, Smolík 2009).

podporu trestu smrti atp. (k tomu srov. Krno 2007: 18; Lange, Guerra 2010: 133-136; Kupka, Laryš, Smolík 2009: 102-104).

V současném Polsku působí i militantní organizace, které jsou často napojené na ultrapravicové skinheady či fotbalové chuligánské gangy. K těmto organizacím lze řadit Národně radikální tábor (což je hnutí navazující na tradici falangistického Národně radikálního tábora – Falanga z 30. let 20. století), Blood&Honour Polsko atp.

Volební výsledky relevantních krajněpravicových politických stran do Sejmu z let 2005, 2007 a 2011 představuje tabulka č. 3.

Tabulka č. 3: **Volební výsledky do Sejmu z let 2005, 2007 a 2011** (zpracováno dle www.electionresources.org).

Politická strana	2005	2007	2011
NOP	0,07 % (7 376 hlasů)	-	-
PPN	0,29 % (34 127 hlasů)	-	-
LPR	7,97 % (940 762 hlasů)	1,3 % (209 171 hlasů)	-

Z tabulky č. 3 je patrné, že tradiční aktéři polské krajní pravice jsou v rozkladu, případně se transformovali do jiných, zcela marginálních politických stran. Důvody tohoto stavu lze vysledovat v polské politice, kdy veřejnost – i jiné politické strany – komunikují tradiční hodnoty, které lze označit jako konzervativní a národovecké. Stejně tak se jedná i o rovinu náboženskou, která není doménou pouze pro strany krajní pravice či strany konzervativní.

V současném Maďarsku je krajní pravice ze všech zemí nejúspěšnější, což lze konstatovat na základě volebních zisků Hnutí za lepší Maďarsko (Jobbik), které vzniklo až roku 2003. V 90. letech 20. století však byla krajní pravice reprezentována především Stranou maďarské spravedlnosti a života (MIÉP), která byla založena v roce 1993 Istvánem Csurkou, který odešel z Maďarského demokratického fóra (Bélaiová 2011; Havlík 2012). Ke klíčovým požadavkům MIÉP patřila revize Trianonské smlouvy z roku 1920, která zmenšila Maďarsko o dvě třetiny a miliony Maďarů se tak ocitly v sousedních státech³⁰ v pozici menšin. Strana tuto revizi Trianonské smlouvy chtěla dosáhnout prostřednictvím uplatnění práva maďarských menšin na sebeurčení (srov. Bayer 2009). Nacionalismus MIÉP charakterizovalo heslo „Maďarsko patří Maďarům“ a odmítání levice a ještě více kosmopolitních liberálů jako národních zrádců zaprodávajících Maďarsko.

³⁰ I z toho důvodu nemohla být realizována spolupráce se slovenskými a rumunskými krajněpravicovými politickými stranami. MIÉP se tak orientovala na spolupráci s francouzskou Národní frontou a Svobodomyšlnou stranou Rakouska (viz Bayer 2009: 295).

MIÉP odmítala vstup do NATO a vůči vstupu do EU byla skeptická. Rovněž kritizovala vnitřní bezpečnost Maďarska a tzv. mafiánskou privatizaci (viz Krno 2007: 143).

V roce 2002 se MIÉP, stíhaná vnitřními spory, do parlamentu těsně nedostala a v roce 2006 dopadla ještě hůře, a to i přes společnou kandidaturu s Hnutím za lepší Maďarsko (Jobbik). Tato koalice získala pouhé 2,2 % hlasů (srov. Bayer 2009; Hloušek, Kopeček 2010; Bélaiová 2011). V parlamentních volbách v roce 2010 MIÉP získala 0,03 % hlasů. Celkový úpadek MIÉP byl dle Bayera (2009) způsoben dvěma faktory. Za prvé, strana MIÉP působila na mladší voliče velice „staremodně“, což se týkalo i věkové struktury strany. Druhým faktorem bylo, že v klimatu nárůstu populismu a radikalismu v Maďarsku byla MIÉP „stranou slov“, a nikoli činů. Z hlediska potenciálních voličů tak byla strana MIÉP vnímána jako tzv. „salónní revolucionáři“ (Bayer 2009: 296; srov. Krno 2006: 101).

I proto se část maďarských voličů orientovala na politickou stranu Hnutí za lepší Maďarsko (Jobbik). Právě Jobbik, jehož počátky spadaly do univerzitního prostředí devadesátých let, zastínil upadající MIÉP. Impulsem pro vytvoření strany byl pocit selhání celé politické elity po roce 1990 a porážka konzervativců ve volbách v roce 2002. Strana Jobbik ve svém zakládajícím prohlášení píše, že v Maďarsku ještě v roce 2003 nedošlo k pravé změně režimu. Podle nich politici nebyli schopni v rámci ministerstev prosazovat zájmy Maďarska. Přestože se správní a administrativní fungování státu proměnilo, komunistická moc si podle zakladatelů strany zachovala nad Maďarskem svou sílu. Podle Jobbiku nelze ani po roce 1990 hovořit o pravé demokracii, protože v oblasti veřejného života, podnikání, médií a kultury neexistuje výběr na základě schopností a nadání, ale na základě „sítí“ starých politických, obchodních či rodinných vztahů (viz Bélaiová 2011).

V evropských volbách v červnu 2009 Jobbik získal téměř 15 procent hlasů³¹, čímž předstihl i vládní socialisty a dosáhl výsledku, který MIÉP nikdy nezaznamenala. Jobbik v mnohém ideologicky na MIÉP navázal, včetně antiromského a antisemitského apelu, byť se to snažil prezentovat moderněji a „realističtěji“ (Hloušek, Kopeček 2010: 221).

Strana Jobbik sama sebe označuje za konzervativní, radikálně vlasteneckou křesťanskou stranu. Jejím základním cílem je ochrana maďarských hodnot a zájmů, mezi něž řadí fyzický a duševní stav národa, vlasteneckou soudržnost a solidaritu. Ve své programatice i svých projevech velmi často řeší problematiku rostoucí romské populace (jedná se o největší maďarskou menšinu, která tvoří zhruba 5 % populace), zejména problém nevzdělanosti

---

³¹ V rámci Evropského parlamentu jsou členové strany Jobbik v rámci frakce „Nezařazení“, a to společně s francouzským nacionalistou Jean-Marie Le Penem, Britskou národní stranou (dále BNP) či rumunským poslancem Vadimem Tudorovem (viz Bélaiová 2011).

a nezaměstnanosti romské populace a s tím spojený fenomén romské kriminality. Ve svém anglicky psaném manifestu pro rok 2010 píše: „*Nejnáléhavějším z těchto problémů je nepochybně zastavení cikánské trestné činnosti, pro něž se požaduje posílení pravomocí policie a založení specializované venkovské policie či četnictva. Označení cikánská kriminalita samozřejmě neznamená, že všichni cikáni jsou zločinci.*“ Řešení vidí ve vštěpování společenských norem a jejich dodržování do povědomí dětí, ve vzdělání, v odborné přípravě a ve vytváření pracovních míst. Zároveň s tímto však požadují zpřísnění trestů a urychlení trestního řízení (Bélaiová 2011). Jobbik v parlamentních volbách v roce 2010 získala 16,67 % hlasů a 47 křesel v parlamentu a v současnosti působí jako opoziční politická strana. Faktory úspěchu Jobbiku lze spatřovat v re-nacionalizaci maďarské politiky, vztazích k EU a NATO, ale i ve vztahu k menšinám a obecně k problematické hospodářské situaci a vztahu tradičních politických stran a jejich (často sporným) politickým řešením jednotlivých agend. Určitou míru sehrává zřejmě i jistá politická polarizace maďarské společnosti.

Volební výsledky relevantních krajně pravicových politických stran do maďarského parlamentu v letech 2002, 2006 a 2010 shrnuje tab. č. 4.

Tabulka č. 4: **Volební výsledky do Národního shromáždění z let 2002, 2006 a 2012** (zpracováno dle Bélaiová 2011; Havlík 2012).

Politická strana	2002	2006	2010
MIÉP	4,37 % (245 326 hlasů)	2,20 % (119 007 hlasů) ³²	0,03 % (1 286 hlasů)
JOBBIK	-	-	16,67 % (855 436 hlasů)

Dalšími krajněpravicovými subjekty v Maďarsku jsou například Maďarská národní fronta, Strana maďarských zájmů a Maďarské sociální sdružení. V Maďarsku také působila kontroverzní Maďarská garda³³ (MG), jejímž cílem byla ochrana maďarských tradic, tělesná, duševní a duchovní příprava mladých, posílení maďarského národa, péče a ochrana maďarských hodnot před útokem sousedních států, protože „*jen ten, kdo zná minulost, vidí budoucnost.*“ (blíže viz Bélaiová 2011; Bayer 2009).

Dalšími organizacemi jsou Národní stráž (vznikla roku 2007), Maďarská národní fronta³⁴, Hungaristické hnutí, Mládežnické hnutí 64 žup (viz Bélaiová

³² Ve volbách do maďarského parlamentu v roce 2006 byla společná kandidátní listina MIÉP a Jobbik.

³³ Jednou z nejzajímavějších událostí, které se MG zúčastnila, bylo blokování maďarsko-slovenských hranic v listopadu 2008. Protest vyvolaly údajné protimaďarské nálady na Slovensku a hlavně zásah slovenské policie při fotbalovém utkání v Dunajské Středě. Jednalo se o zápas mezi DAC Dunajská Streda a Slovanem Bratislava. Během bezpečnostních opatření (celkem zasahovalo zhruba 1000 policistů) bylo předvedeno 31 osob, z nichž 16 bylo maďarské národnosti (Kupka, Laryš, Smolík 2009: 63). Členové Gardy blokovali cesty u obcí Rajka, Vámosszabadi a Letkés. Demonstraci nepořádala Garda, ale strana Jobbik, nicméně její uniformovaní členové se protestů zúčastnili.

³⁴ Dne 9. října 2010 uspořádala MNA společně se Slovenskou pospolitostí setkání v Komárně. Setkání se zúčastnila také srbská organizace Nacionalni Stroj. Účastníkům akce se podařilo do té doby nevídaná věc – společnou vůli vyjádřit, že

2011). Mimo to v Maďarsku působí i ultrapravicový proud skinheadske subkultury a jejich neformální sítě jako Blood&Honour Maďarsko (blíže viz Bayer 2009: 291).

Nová témata krajní pravice v zemích V4

Krajněpravicové politické strany se zaměřují na elektorát, který subjektivně cítí ohrožení své životní úrovně. Tento druh politických stran kritizuje vysokou nezaměstnanost, nízkou bezpečnost občanů, nedostatečné státní intervence v ekonomice a zároveň kritizuje současné politické elity (srov. Krno 2006; Kupka, Laryš, Smolík 2009). Přestože jsou některá mobilizační témata identická s tzv. historickou krajní pravici, lze v současnosti identifikovat i mobilizační témata nová, ke kterým lze zařadit *výraznou etnizaci (sociálních, bezpečnostních) problémů, kritiku korupce ve vztahu k politickým elitám či kritický (a odmítavý) vztah k EU a NATO. Novým tématem je i kritika islámu (či islamismu), ale i multikulturalismu, postmoderních hodnot, liberalismu a globalizačních procesů.*

Závěr

Současná krajní pravice v zemích V4 je reprezentována jak politickými stranami, tak i zájmovými organizacemi a neformálními skupinami. Přestože kooperace mezi jednotlivými stranami probíhá jen minimálně (např. v minulosti proběhlo setkání mezi Jobbik a českou Národní stranou), lze konstatovat, že se současné strany krajní pravice v zemích V4 opírají o několik základních témat, která se vyskytují v programatice jednotlivých krajně pravicových politických stran, případně jsou reflektována a komunikována i jinými organizacemi.

Těmito mobilizačními tématy – vycházejícími jak z historického ideologického základu, tak i z nových prvků v jednotlivých programatikách – jsou: nekritický nacionalismus (nacionální šovinismus, hypernacionalismus), zřetelné vědomí identity, tj. rozpor „my“ („tady dole“) vs. „oni“ („tam nahoře“), resp. postoj k politickým elitám, neúprosná kritika politického režimu (a vývoje po roce 1990), důraz na právo a pořádek, prvky sociálního populismu, etnizace sociálních a kriminálních problémů (především ve vztahu k Romům), kritika postmoderních hodnot, kritika nadnárodních politických a bezpečnostních struktur (s požadavkem vystoupení z NATO), prvky xenofobie, prvky rasismu a antisemitismu, charakteristický je důraz na vůdcovský princip či mučednictví

---

budou ze všech sil bojovat proti snahám, které chtějí národy obrátit proti sobě. Setkání probíhalo mimořádně disciplinovaně, což údajně vyvedlo z míry připravené slovenské i maďarské policisty, kteří nebyli na takový průběh setkání nacionalistických organizací zvyklí. Místo setkání – pohraniční město Komárno – bylo velice symbolické, protože toto město je rozděleno na 2 části – maďarskou a slovenskou. Ve svém projevu Györkös ostře oddělil nacionalismus založený na lásce a šovinismus založený na nenávisti (viz Bélaiová 2011; Havlík 2012).

jednotlivých představitelů krajní pravice (resp. vztah k historickým osobnostem krajní pravice), častý je akcent náboženských tradic a konzervativní hodnoty atp. (srov. Kupka, Laryš, Smolík 2009: 237-238).

Na začátku byly vymezeny základní termíny a následně byly stručně popsány historické vzory krajní pravice v popisovaných státech. Největší pozornost byla následně věnována krajněpravicovým politickým stranám, aby samotným závěrem byla shrnuta typická témata pro současnou krajní pravici. Rovněž byly uvedeny volební výsledky ve třech posledních volbách do dolních komor jednotlivých parlamentů, které ilustrovaly sílu (a někdy spíše „sílu“) jednotlivých krajněpravicových politických stran ve státech V4.

Tato studie se pokusila analyzovat základní subjekty krajní pravice v zemích V4, představit jednotlivé historické předchůdce a identifikovat nová témata krajní pravice na počátku 21. století.

Josef Smolík PhDr., PhD. působí jako odborný asistent na katedře politologie Fakulty sociálních studií v Brně. Odborně se věnuje krajněpravicovým politickým stranám, subkulturám mládeže, bezpečnostní politice, kriminologii, interkulturní psychologii a sociální pedagogice.

LITERATURA

- BALÍK, S. – HLOUŠEK, V. – HOLZER – J. ŠEDO, J., 2006: Politický systém českých zemí 1848 – 1989. Brno: Mezinárodní politologický ústav.
- BARTOŠ, F., 2011: „Pravicový extremismus: operacionalizace jevu, konstrukce škály a výsledky empirického výzkumu.“ Sociológia, vol. 43, (No 5: 550-583).
- BAYER, J., 2009: „Country Report Hungary.“ In: Strategies for Combating Right-Wing Extremism in Europe. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, p. 285-326.
- BÉLAIOVÁ, A., 2011: Maďarská ultrapravice po roce 1989. Brno: Masarykova univerzita (bakalářská práce).
- BEYME, C. von, 1985: Political Parties in Western Democracies. Aldershot: Gower Press.
- BOBBIO, N., 2003: Pravice a levice. Důvod a smysl rozdělení politické scény. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- BUSTIKOVA, L. – KITSCHOLT, H., 2009. „The radical right in post-communist Europe. Comparative perspectives on legacies and party competition.“ Communist and Post-Communist Studies, Vol. 42, (No 4: 459-483).
- ČERNÝ, P., 2008: Právní ochrana před extremismem. Praha: C. H. Beck.
- DANICS, Š., 2003: Extremismus – hrozba demokracie. Praha: Police history.
- DOČEKALOVÁ, P., 2007. Krajní, radikální, extrémní nebo extremistická pravice? Pokus o terminologické vymezení pojmů. In: Srb, V. – Hirtlová, P. (eds.): Radikalismus v současném světě. Sborník z mezinárodní vědecké konference, 10. – 11. 5. 2007 v Kolíně. Kolín: ARC-VŠPSV, s. 64-75.
- FIALA, P. – STRMISKA, M., 2009: Teorie politických stran. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister&Principal.

- GREGOROVÍČ, M., 1995: Kapitoly o českém fašismu. Fašismus jako měřítko politické dezorientace. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- HAVLÍK, V., 2012: Hungary. In: Havlík, V. – Pinková, A. a kol.: Populist political parties in east-central Europe. Brno: Mezinárodní politologický ústav, Masarykova univerzita, s. 135-161.
- HEYWOOD, A., 1994: Politické ideologie. Praha: Victoria Publishing.
- HEYWOOD, A., 2004: Politologie. Praha: Eurolex Bohemia.
- HLOUŠEK, V., KOPEČEK, L., 2010: Politické strany. Původ, ideologie a transformace politických stran v západní a střední Evropě. Praha: Grada Publishing.
- HOLAS, J., 2012: Radikální politické postoje naší mládeže dnes a v devadesátých letech. In: Večerka, K. (ed.): Životní styl směřující k delikvenci. Sborník příspěvků z konference sekce sociální patologie MČSS, Praha: MČSS, s. 100-106.
- CHARVÁT, J., 2007: Současný politický extremismus a radikalismus. Praha: Portál.
- IGNAZI, P., 2010: Extreme Right Parties in Western Europe. Oxford: Oxford University Press.
- KAMENEC, I., 2008: Slovenský štát v obrazoch (1938 – 1945). Praha: Ottovo nakladatelství.
- KAVKOVÁ, A., 2008: O banalitě (slovenského) nacionalizmu. In: Lupták, Ľ – Ondrejcsák, R. – Valášek, T. (eds.): Panoráma. Mapping security discourse 2007 – 2008, Bratislava: Centrum pro európske a severoatlantické vzťahy, s. 155-173.
- KLUKNAVSKÁ, A., 2012: Krajnepravicové strany v parlamentných voľbách 2012 na Slovensku. Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu. Vol. 10, (No. 1: 1-35).
- KOOP, V., 2012: Nacionální socialismus. Praha: Grada Publishing.
- KOPEČEK, L., 2007: Politické strany na Slovensku 1989 až 2006. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- KREIDL, M. – VLACHOVÁ, K., 1999: Sociální zázemí extrémní pravice v ČR. Sociologický časopis, Vol. 35, (No. 3: 335-354).
- KREIDL, M., 2005: Volební selhání české krajní pravice v roce 1998. Role volební absence republikánských voličů a jejich přesunu k jiným stranám. In: Budil, I. T. (ed.): Totalitarismus. Plzeň: Západočeská univerzita, s. 69-81.
- KRIVÝ, V., 2011: Voliči v parlamentných voľbách 2010 – analýza volebných výsledkov. In: Bútorová, Z. – Gyarfášová, O. – Mesežnikov, G. – Kollár, M. (eds.): Slovenské voľby '10. Šanca na zmenu. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, s. 97-142.
- KRIVÝ, V., 2012: Výsledky voleb '12: co sa zmenilo, čo zostáva. In: Krivý, V. (ed.): Slovenské voľby '12. Čo im predchádzal, postoj a výsledky. Bratislava: Sociologický ústav, SAV, s. 47-136.
- KRNO, S., 2006: Typológia politických strán (so zreteľom na transformujúce se štáty). Nitra: FF UKF.
- KRNO, S., 2007: Politické strany štátov Višeegrádskej tvorky. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška.
- KUPKA, P. – LARYŠ, M. – SMOLÍK, J., 2009: Krajní pravice ve vybraných zemích střední a východní Evropy. Slovensko, Polsko, Ukrajina, Bělorusko, Rusko. Brno: Mezinárodní politologický ústav.

- LANGE, de S. L. – GUERRA, S., 2010: The League of Polish Families between East and West, past and present. In Minkenberg, M. (ed.): *Historical Legacies and the Radical Right in Post-Cold War Central and Eastern Europe*. Stuttgart: Ibidem-Verlag, p. 123-155.
- LOVISEK, J., 2011: Multikulturalizmus a problémy integrácie moslimských prisťahovalcov. *Sociológia*, vol. Vol. 43 (No. 4: 405-419).
- MAREŠ, M., 2003: *Pravicový extremismus a radikalismus v ČR*. Brno: Barrister & Principal, Centrum strategických studií.
- MAREŠ, M., 2010: Bezpečnostní politika. In Balík, S. – Císař, O. – Fiala, P. (eds.): *Veřejné politiky v České republice v letech 1989 – 2009*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, s. 30-72.
- MAREŠ, M., 2011: Czech extreme right parties an unsuccessful story. *Communist and Post-Communist Studies*, vol. 44, (No 4: 283-298).
- MAREŠ, M. a kol., 2011: *České militantní neonacistické hnutí (aktuální trendy)*. Praha: OBP MVČR.
- MATHÉ, S., 2010: *Prvá slovenská republika*. Bratislava: Post Scriptum.
- MESEŽNIKOV, G., 1998: Vnitropolitický vývoj a systém politických strán. In: *Slovensko 1997. Úhrnná správa o stave spoločnosti*. Bratislava, Inštitút pre verejné otázky, s. 17-114.
- MESEŽNIKOV, G., 2012: Vývoj systému politických strán, stranícka politika a voľby '12. In: Krivý, V. (ed.): *Slovenské voľby '12. Čo im predchádzal, postoj a výsledky*. Bratislava: Sociologický ústav, SAV, s. 11-46.
- MILZA, P., 2005: *Evropa v černých košilích*. Praha: Themis.
- MUDDE, C., 2000: *The ideology of the extreme right*. Manchester: Manchester University Press.
- NAKONEČNÝ, M., 2001: *Vlajka. K historii a ideologii českého nacionalismu*. Praha: Chvojko nakladatelství.
- NAKONEČNÝ, M., 2006: *Český fašismus*. Praha: Vodnář.
- O'SULLIVAN, N., 2002: *Fašismus*. Centrum pro studium demokracie a kultury.
- PASÁK, T., 1999: *Český fašismus 1922 – 1945 a kolaborace 1939 – 1975*. Praha: Práh.
- PRAŽÁK, R., 2010: *Dějiny Uher a Maďarska v datech*. Praha: Libri.
- RATAJ, J., 2006: Vize české nacionální politiky v soudobých konceptech krajní pravice v České republice. In: Němec, J., Šustková, M. (eds.): *III. Kongres českých politologů Olomouc 8. – 10. 9. 2006*, Praha – Olomouc: Česká společnost pro politické vědy, s. 170-191.
- SARRAZIN, T., 2011: *Německo páchá sebevraždu. Jak dáváme svou zemi všanc*. Praha: Academia.
- SMOLÍK, J. – VEJVODOVÁ, P. 2010: Politický extremismus jako bezpečnostní hrozba? In: Smolík, J. – Šmíd, T. a kol.: *Vybrané bezpečnostní hrozby a rizika 21. století*. Brno: Mezinárodní politologický ústav, s. 43-67.
- SMOLÍK, J., 2010a: Krajněpravicové politické strany v ČR: heterogenita, kooperace, konkurence. In *Inkluze versus exkluze - dilema sociální patologie*. Brno: Institut mezioborových studií, s. 118-127.
- SMOLÍK, J., 2010b: Slovenská neparlamentní krajní pravice: politické organizace a strategie. *Politologická revue*, Vol. XVI, (No 1: 29-52).

- SMOLÍK, J., 2012: Krajní pravice ve střední Evropě. In Kohnová, J. – Holubová, B. (eds.): XXIV. letní škola historie. Dědictví materiální i dědictví idejí. Praha: Ústav profesního rozvoje pracovníků ve školství. Pdf UK, s. 69-83.
- SMOLÍK, J. 2013: Národní strana v kontextu krajní pravice: 2003-2012. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- ŠTEFANČÍK, R., 2010: Politické mládežnické organizácie na Slovensku. Bratislava: IUVENTA.
- VEJVODOVÁ, P., 2005: Aplikace teorie extremismu na Dělnickou stranu. Brno: Masarykova univerzita (oborová práce).
- WOJTAS, K., 2012: Poland. In: Havlík, V. – Pinková, A. a kol.: Populist political parties in east-central Europe. Brno: Mezinárodní politologický ústav, Masarykova univerzita, s. 163-198.

INTERNETOVÉ ZDROJE

- Volby do ČNR: <http://www.volby.cz/>, ověřeno ke dni 13. 3. 2013.
- Volby do SNR: <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=4490>, ověřeno ke dni 13. 3. 2013.
- Volební portál: www.electionresources.org, ověřeno ke dni 13. 3. 2013.